

Scenariusz lekcji do spektaklu: „Ptaki”

Nagranie spektaklu: <https://youtu.be/RAN9GfRtNWM>

Nagranie spektaklu z tłumaczeniem migowym: <https://youtu.be/VVsHapc99Ho>

Nagranie z audiodeskrypcją: <https://youtu.be/T-XRQ6QCtks>

Temat zajęć: „Migracja i figura „obcego””

Autor scenariusza: Adrianna Mańczak-Rogoża

Grupa wiekowa:

klasy VII-VIII szkoły podstawowej oraz klasy ponadpodstawowe.

Czas realizacji: 3 godziny lekcyjne

Zagadnienia edukacyjne:

- zrozumienie zjawiska migracji – jego przyczyn, skutków i różnych perspektyw (migrant, uchodźca, społeczeństwo przyjmujące),
- rozwijanie empatii wobec osób doświadczających przymusowej zmiany miejsca zamieszkania,
- kształcenie umiejętności interpretacji tekstów kultury – spektaklu teatralnego, tekstów publicystycznych i poezji,
- rozwijanie kompetencji społecznych – współpraca w grupie, dyskusja, prezentacja efektów pracy,
- zrozumienie figury obcego oraz mechanizmów powstawania stereotypów i uprzedzeń,
- kształtowanie postawy otwartości na różnorodność kulturową oraz postawy prospołecznej.

Cele operacyjne:

uczeń/uczennica/uczestnik zajęć:

WIEDZA:

- potrafi podać definicję migracji, emigracji, imigracji i uchodźstwa,
- potrafi wyjaśnić różnicę między migrantem a uchodźcą,
- wymienić podstawowe przyczyny migracji (ekonomiczne, polityczne, społeczne, klimatyczne),
- omówić mechanizmy powstawania stereotypów i uprzedzeń.

UMIEJĘTNOŚCI:

- potrafi analizować przedstawienie teatralne pod kątem emocji, doświadczeń i motywów postaci,
- interpretować wiersz Wisławy Szymborskiej „Jacyś ludzie”,
- dostrzec funkcję nagromadzenia zaimków nieokreślonych,
- pracować metodą projektu i prezentować wyniki grupowej pracy,
- rozpoznawać elementy obcości w różnych tekstach kultury,
- formułować argumenty i wypowiadać się w dyskusji,
- stworzyć pracę projektową (scenka, plakat, infografika, poradnik).

POSTAWY:

- okazuje empatię wobec osób migrujących,
- potrafi zaproponować działania sprzyjające integracji,
- jest bardziej świadomy trudności, jakie napotykają osoby przybywające do nowych krajów,
- unika uproszczeń i stereotypów.

Formy i metody pracy:

FORMY:

- indywidualna (analiza wiersza, refleksja końcowa, praca domowa),
- w parach (omówienie skojarzeń, krótkie zadania językowe),
- w grupach (metoda projektów – scenka, plakat, infografika, poradnik),
- zbiorowa/cała klasa (dyskusja dotycząca spektaklu i wiersza, wspólne grupowanie skojarzeń).

METODY PRACY:

- wprowadzające/aktywizujące: metoda skojarzeń, burza mózgów, rozmowa kierowana (pytania o spektakl), dyskusja klasowa,
- analityczno-problemowe: analiza i interpretacja spektaklu, analiza wiersza, analiza tekstów teoretycznych (Bauman, Leder), rozwiązywanie problemów społecznych - obcość, migracja, stereotypy,
- podające: miniwykład nauczyciela (statystyki migracyjne, definicje, psychologia uprzedzeń),
- metody twórcze i konstruktywne: metoda projektów, mapowanie pojęć, tworzenie scenek, komiksów, infografik, praca z tekstem literackim - wyszukiwanie środków stylistycznych,
- metody podsumowujące: metoda „jedno zdanie na koniec”, krótka refleksja pisemna, prezentacja projektów (mini-wystąpienie).

Materiały dydaktyczne:

- nagranie spektaklu „Ptaki”,
- wydruki fragmentów tekstów - kontekstami do pracy w grupach (**załączniki 1., 2., 3., 4.**),
- karteczki samoprzylepne, duże arkusze papieru, mazaki,
- dostęp do telefonów/Internetu, jeśli to możliwe - praca projektowa.

Wprowadzenie do spektaklu

Jakie myśli pojawiły się w twojej głowie, gdy w 2022 roku wybuchła wojna blisko nas? Z odpowiedzi na to pytanie zbudowaliśmy spektakl, aby pochwycić ten szczególny czas dla zbiorowej pamięci, poradzić sobie z niepokojem i poukładać elementy zmieniającego się obrazu rzeczywistości. A nade wszystko - dokleić nowe. Premiera „Ptaków” odbyła się 21 kwietnia 2023 roku podczas finału projektu Teatr w Każdej Wiosce.

Spektakl porusza tematy wojny, granic, wolności, które oscylują wokół problemu wyobcowania. Lekarstwem na nie zdaje się być chęć zrozumienia i wspólnota.

W przedstawieniu zostały wykorzystane teksty uczestników zespołu, fragment współczesnej literatury ukraińskiej „Internat”, autorstwa Serhija Żadana, parafraza orędzia Władimira Putina w sprawie Ukrainy z lutego 2022r., wiersz Wisławy Szymborskiej „Jacyś ludzie” oraz tradycyjna pieśń ukraińska „Oj, tam, na hori” w tłumaczeniu Leonarda Cała.

Rekwizyty, wykorzystane w przedstawieniu zostały zaprojektowane i wykonane przez uczestników zespołu pod okiem scenografki.

Informacje o spektaklu:

Grupa z Lusówka projektu Teatr w Każdej Wiosce działa w Gminnym Ośrodku Kultury Sezam w Tarnowie Podgórnym

Scenariusz: Adrianna Mańczak-Rogoża i zespół

Reżyseria: Adrianna Mańczak-Rogoża

Scenografia: Natalia Krynicka

Ruch sceniczny: Beata Bąblińska

Muzyka: Paweł Rogoża

Koordynator projektu TwKW: Mariola Ryl-Krystianowska

Przebieg zajęć

Lekcja I

Etap 1. Wspólne oglądanie spektaklu Ptaki (20 min)

Etap 2. Wprowadzenie – odwołanie do doświadczenia uczniów (5–10 min)

Metoda: skojarzenia

1. Nauczyciel zapisuje na tablicy słowo: **MIGRACJA**.
2. Uczniowie na karteczkach zapisują pierwsze skojarzenia.
3. Wspólne rozmieszczają karteczki na tablicy, grupują je ze względu na np. emocje, powody, reakcje społeczne, konsekwencje.

Etap 3. Analiza spektaklu (10–15 min)

Pytania do dyskusji kierowanej:

- Jak w spektaklu przedstawiono doświadczenie osób, uciekających przed wojną?
- Jak pokazano emocje migrantów?
- W których scenach widoczne były elementy obcości – nowego świata, języka, ludzi?
- Czy w spektaklu pojawia się „obcy” z punktu widzenia społeczności przyjmującej?
Jak został ukazany?

Lekcja II

Etap 4. Miniwykład nauczyciela (5 min)

Wyjaśnienie pojęć i przytoczenie faktów:

Migracja - liczby i podstawowe fakty

Według najnowszych danych na świecie żyje **ok. 304 milionów międzynarodowych migrantów** - to osoby, które mieszkają w kraju innym niż ten, w którym się urodziły. To stanowi **około 3,7% populacji świata**.

Migracja rośnie - liczba migrantów obecnie jest około dwukrotnie większa niż w 1990 roku.

Migranci często kierują się **ku krajom o wyższym poziomie życia**, stabilności gospodarczej, lepszych warunkach zatrudnienia i bezpieczeństwa.

Migracja nie zawsze oznacza emigrację na stałe - istnieją różne formy migracji: **emigracja** (wyjazd z kraju), **imigracja** (przyjazd i osiedlenie się), **reemigracja**, a także - w szerszym sensie - **migracja czasowa** lub **sezonowa**.

Typy migracji i powody — co wpływa na decyzję o migracji?

Przyczyny migracji są złożone, często to **wieloczynnikowy mikś**:

- Ekonomiczne - poszukiwanie pracy, lepszych zarobków, stabilności ekonomicznej.
- Polityczne, wojna, prześladowania, konflikty - ludzie zmuszeni są do ucieczki.
- Społeczne/demograficzne - chęć łączenia z rodziną albo lepszych warunków do życia.
- Kulturowe, klimatyczne, środowiskowe - choć rzadziej - np. migracje związane z degradacją środowiska, zmianami klimatu.

W zależności od przyczyn i prawnych okoliczności rozróżniamy - **krótkoterminową** lub **długoterminową** migrację, migrację sezonową, emigrację na stałe, ale także ucieczkę przed wojną lub prześladowaniami.

Migrant a uchodźca - ważna różnica

Migrant to osoba, która zmienia miejsce zamieszkania (kraj), niezależnie od przyczyn - może to być migracja ekonomiczna, rodzinna, edukacyjna, sezonowa lub inna. Możemy też mówić o **imigrancie** (osoba, która przybyła z innego kraju), **emigrancie** (osoba, która opuściła swój kraj), **azylancie** (osoba, która złożyła wniosek o ochronę międzynarodową w innym kraju). **Migrant to najszersze pojęcie**, dotyczące osoby, która przemieszcza się wewnątrz kraju lub poza granice.

Natomiast **uchodźca** według definicji United Nations High Commissioner for Refugees (UNHCR) to osoba, która opuściła kraj pochodzenia z **powodu obawy o prześladowania, konflikt, przemoc lub zagrożenie życia - i potrzebuje ochrony międzynarodowej**. Ta rozróżniająca perspektywa jest ważna - bo **status, potrzeby, wyzwania społeczno-prawne, percepcja społeczna często się różnią w zależności od tego, czy ktoś jest uchodźcą, czy migranckim imigrantem**.

Psychologia uprzedzeń i „obcości” - skąd się biorą uprzedzenia

Aby zrozumieć, dlaczego wielu ludzi postrzega migrantów jako „obcych”, trzeba sięgnąć do psychologii społecznej:

- **Ludzki umysł naturalnie grupuje ludzi:** przypisuje kategorie (narodowość, kultura, język, religia). To pozwala nam szybko orientować się w świecie, ale też sprzyja uproszczeniom.
- Z tych uproszczeń rodzą się **stereotypy** - uproszczone, utarte wyobrażenia o grupach ludzi. Stereotypy pomagają „ogarnąć” świat, ale potrafią być krzywdzące.
- Gdy stereotypy przeradzają się w **uprzedzenia** - negatywne nastawienie wobec członków danej grupy, niezależnie od ich indywidualnych cech - może to prowadzić do dyskryminacji.
- Jednym ze źródeł uprzedzeń jest **strach przed obcym**, nieznanym - jeśli czegoś nie znamy, jest dla nas nieprzewidywalne, a to wywołuje strach, obawę.
- **Obcy** - z potrzeby poczucia przynależności do „własnej” grupy stworzyliśmy pojęcie innego, obcego (MY vs. ONI), co sprzyja grupowaniu ludzi i dystansowi wobec tych spoza grupy.

źródło:

<https://www.migrationpolicy.org/programs/data-hub/charts/immigrant-and-emigrant-populations-country-origin-and-destination>

Etap 5. Część główna – metoda projektów / praca w grupach (25 min)

Uczniowie dzielą się na 4–5 grup. Każda grupa otrzymuje zadanie projektowe, związane z „obcością” i migracją.

Projekty do wyboru lub rozlosowania:

1. „Pierwszy dzień szkolny Kiry w Polsce”

- Stwórzcie krótką scenkę, opowiadanie, komiks lub storyboard, aby pokazać trudności pierwszego dnia w szkole w obcym kraju. Możesz zainspirować się monologiem Gołębicy-Kiry ze spektaklu „Ptaki”: - **Załącznik 1.**

Świat jest prosty i zrozumiały. Jest go dokładnie tyle, ile możesz poczuć i objąć własną pamięcią. Ma wyraźne kontury i mocne granice. Granice te przebiegają tuż obok - za najbliższym rzędem zimnych drzew. Tam dalej, za tymi widocznymi granicami, zaczyna się coś innego - coś zupełnie obcego, niezrozumiałego i dlatego niezbyt interesującego - ludzie, których nie znasz, okoliczności, które ciebie nie dotyczą, kraj, którego nie rozumiesz. Tutaj natomiast - wszystko jest na swoim miejscu, wszystko można rozpoznać dotykając, wszystko odczytać, słuchając. Dom wypełniony tysiącem przedmiotów, obszerny i zapisany w pamięci co do ostatniego guzika w szufladzie. Rodzina, do której przywykłeś tak, jak przywyka się do własnego ciała.

Sergij Żadan „*Internat*”, Wydawnictwo Czarne 2022.

2. „Mapa migracji”

- Przygotujcie plakat, przedstawiający różne typy migracji: dlaczego ludzie migrują? Które migracje są dobrowolne, a które przymusowe? Skorzystaj z informacji na temat migracji, znalezionych w Internecie. - **Załącznik 2.**

3. „Jak powstaje stereotyp?”

- Przeczytajcie fragment tekstu Zygmunta Baumana. Stwórzcie infografikę, wyjaśniającą proces powstawania stereotypu i zaproponujcie sposoby przeciwdziałania uprzedzeniom w szkole. Skorzystajcie z informacji na temat stereotypu, znalezionych w Internecie. - **Załącznik 3.**

Nieznajomy to z definicji człowiek o nieznanym nam pobudkach i skłonnościach, zamiarach i zwyczajach, których możemy się domyślać, ale nie możemy być całkowicie pewni. We wszystkich równaniach, które układamy przy zastanawianiu się nad tym, co robić i jak się zachować, nieznajomy pozostaje niezmienną nieznaną. Nieznajomy to w końcu „nie-znajomy”; dziwne stworzenie, którego zamiary i reakcje mogą być całkowicie inne od zamiarów i reakcji zwykłych (zwyczajnych, znajomych nam) ludzi. (Tę ich cechę chwytają celnie asocjacje znaczeniowe angielskiej nazwy nieznajomego: „stranger”, nieznajomy, ale zarazem ktoś „strange”, dziwaczny). Nawet jeżeli nie zachowują się agresywnie i nie dają powodu do niechęci, już sama obecność nieznajomych krępuje z racji tej ich cechy i przysparza kłopotu, bowiem czyni trudniejszym jeszcze i tak przecież niełatwe zadanie przewidzenia skutków naszych poczynań i skalkulowania szans ich sukcesu.

Zygmunt Bauman „*Nieznajomi to groźba...: czyżby rzeczywiście?*”, tłum. R. F. Muniak [w:] „*Teksty Drugie: teoria literatury, krytyka, interpretacja nr 5 (119)*”, Muzeum Historii Polski 2009 (www.bazhum.muzhp.pl).

4. „Poradnik dla nowego ucznia - uchodźcy”

- Stwórzcie krótki przewodnik: co może pomóc nowemu uczniowi? Jak my możemy się zachować, by poczuł się bezpiecznie i akceptowany? Oprzyj się o tekst Andrzeja Ledera. - **Załącznik 4.**

(...) pierwszą potrzebą skrzywdzonych jest zadośćuczynienie. Dopóki zadośćuczynienie się nie dokona, wszystko inne jest nieważne. Ból trwa i zamyka wszystko inne. Potrzebę zadośćuczynienia zaś tworzą dwa fundamentalne pragnienia. Jedno to potrzeba uznania cierpienia przez innych. Uznania wyjątkowości ich cierpienia. To wiąże się z tym, że krzywda nie zna miary. Ci, którzy czują się skrzywdzeni, nie znoszą lekceważenia, umniejszania, porównywania. Również relatywizowania. To wszystko, w ich odczuciu, służy zakłamywaniu prawdy o absolutnym wymiarze ich krzywdy; jest szydzeniem z ich bólu.

Andrzej Leder „*Prześlona rewolucja. Ćwiczenie z logiki historycznej*”, Wydawnictwo Krytyki Politycznej 2014.

5. „*Jacyś ludzie* – nagromadzenie zaimków nieokreślonych w wierszu”

- Podkreślcie w wierszu zaimki nieokreślone (np. jakaś, niektórymi, czyjeś, coś). Uzasadnijcie, w jaki sposób ich nagromadzenie wzmacnia emocjonalny przekaz wiersza. - **Załącznik 5.**

Jacyś ludzie w ucieczce przed jakimiś ludźmi.
W jakimś kraju pod słońcem
i niektórymi chmurami.

Zostawiają za sobą jakieś swoje wszystko,
obsiane pola, jakieś kury, psy,
lusterka, w których właśnie przegląda się ogień.

Mają na plecach dzbanki i tobołki,
im bardziej puste, tym z dnia na dzień cięższe.

Odbywa się po cichu czyjeś ustawianie,
a w zgiełku czyjeś komuś chleba wydzieranie
i czyjeś martwym dzieckiem potrząsanie.

Przed nimi jakaś wciąż nie tędy droga,
nie ten, co trzeba most
nad rzeką dziwnie różową.
Dokola jakieś strzały, raz bliżej, raz dalej,
w górze samolot trochę kołujący.

Przydałaby się jakaś niewidzialność,
jakaś bura kamienność,
a jeszcze lepiej niebyłość
na pewien krótki czas albo i długi.

Coś jeszcze się wydarzy, tylko gdzie i co.
Ktoś wyjdzie im naprzeciw, tylko kiedy, kto,
w ilu postaciach i w jakich zamiarach.
Jeśli będzie miał wybór,
może nie zechce być wrogiem
i pozostawi ich przy jakimś życiu.

Wisława Szymborska „*Jacyś ludzie*”

[w:] Idem „*Chwila*”, Wydawnictwo Znak, Kraków 2002.

Po upływie czasu - **krótkie prezentacje grup – każda po 3 minuty (15 min)**

Lekcja III

Etap 6. Dyskusja klasowa (10 min)

Nauczyciel na otwarcie dyskusji prezentuje ostatni wiersz Wisławy Szymborskiej, wydany pośmiertnie w 2023 roku:

Nie wiem, jak to jest
być wypędzonym, wypędzoną,
znaleźć się w kraju innego języka,
prędko nauczyć się słowa „dziękuję”, jeśli ktoś pomoże,
słowa „przepraszam”, jeśli ktoś spojrzy krzywo,
nie być nigdy zbyt głodnym, kiedy cię częstują

Wisława Szymborska, **** (Nie wiem, jak to jest...), Magazyn Gazety Wyborczej, 16-17 września 2023.

Pytania:

- Jak my - jako społeczność szkolna - możemy reagować na obecność osób z innych krajów?
- Co możemy zrobić, aby „obcy” nie czuł się obcy?
- Dlaczego ważne jest, by mówić o migracji **właśnie teraz**?
- Czego uczy nas spektakl „Ptaki”?

Etap 7. Podsumowanie (5 min)

Metoda: „Jedno zdanie na koniec”

Każdy uczeń kończy zdanie:

- *Najważniejszą rzeczą, którą zrozumiałem/zrozumiałam, jest...*
lub
- *Jedna rzecz, którą mogę zrobić, by komuś ułatwić aklimatyzację to...*

Etap 8. Praca własna na lekcji lub w domu.

Opcja A:

Napisz krótką refleksję (10–15 zdań):

Jak mogę pomóc osobie, która przyjeżdża do Polski z innego kraju? Odnieś się do spektaklu „Ptaki”.

Opcja B:

Wywiad rodzinny (10–15 zdań):

Porozmawiaj z członkiem rodziny o migracji – czy ktoś w Waszej rodzinie wyjechał lub przyjechał z innego kraju? Dlaczego?

Opcja C:

Mini-esej (10–15 zdań):

Kim jest „obcy”? Czy każdy z nas może się nim kiedyś stać?

ZAŁĄCZNIK 1.

„Pierwszy dzień szkolny Kiry w Polsce”

- Stwórzcie krótką scenkę, opowiadanie, komiks lub storyboard, aby pokazać trudności pierwszego dnia w szkole w obcym kraju. Możesz zainspirować się monologiem Gołębicy-Kiry ze spektaklu „Ptaki”:

Świat jest prosty i zrozumiały. Jest go dokładnie tyle, ile możesz poczuć i objąć własną pamięcią. Ma wyraźne kontury i mocne granice. Granice te przebiegają tuż obok - za najbliższym rzędem zimnych drzew. Tam dalej, za tymi widocznymi granicami, zaczyna się coś innego - coś zupełnie obcego, niezrozumiałego i dlatego niezbyt interesującego - ludzie, których nie znasz, okoliczności, które ciebie nie dotyczą, kraj, którego nie rozumiesz. Tutaj natomiast - wszystko jest na swoim miejscu, wszystko można rozpoznać dotykając, wszystko odczytać, słuchając. Dom wypełniony tysiącem przedmiotów, obszerny i zapisany w pamięci co do ostatniego guzika w szufladzie. Rodzina, do której przywykłeś tak, jak przywyka się do własnego ciała.

Sergij Żadan „*Internat*”, Wydawnictwo Czarne 2022.

ZAŁĄCZNIK 2.

„Mapa migracji”

- Przygotujcie plakat, przedstawiający różne typy migracji: dlaczego ludzie migrują? Które migracje są dobrowolne, a które przymusowe? Skorzystaj z informacji na temat migracji, znalezionych w Internecie.

ZAŁĄCZNIK 3.

„Jak powstaje stereotyp?”

- Przeczytajcie fragment tekstu Zygmunta Baumana. Stwórzcie infografikę, wyjaśniającą proces powstawania stereotypu i zaproponujcie sposoby przeciwdziałania uprzedzeniom w szkole. Skorzystajcie z informacji na temat stereotypu, znalezionych w Internecie.

Nieznajomy to z definicji człowiek o nieznanym nam pobudkach i skłonnościach, zamiarach i zwyczajach, których możemy się domyślać, ale nie możemy być całkowicie pewni. We wszystkich równaniach, które układamy przy zastanawianiu się nad tym, co robić i jak się zachować, nieznajomy pozostaje niezmienną nieznaną. Nieznajomy to w końcu „nie-znajomy”; dziwne stworzenie, którego zamiary i reakcje mogą być całkowicie inne od zamiarów i reakcji zwykłych (zwyczajnych, znanych nam) ludzi. (Tę ich cechę chwytają celnie asocjacje znaczeniowe angielskiej nazwy nieznajomego: „stranger”, nieznajomy, ale zarazem ktoś „strange”, dziwaczny). Nawet jeżeli nie zachowują się agresywnie i nie dają powodu do niechęci, już sama obecność nieznajomych krępuje z racji tej ich cechy i przysparza kłopotu, bowiem czyni trudniejszym jeszcze i tak przecież niełatwe zadanie przewidzenia skutków naszych poczynań i skalkulowania szans ich sukcesu.

Zygmunt Bauman „*Nieznajomi to groźba...: czyżby rzeczywiście?*”, tłum. R. F. Muniak [w:] „*Teksty Drugie: teoria literatury, krytyka, interpretacja nr 5 (119)*”, Muzeum Historii Polski 2009 (www.bazhum.muzhp.pl).

ZAŁĄCZNIK 4.

„Poradnik dla nowego ucznia - uchodźcy”

- Stwórzcie krótki przewodnik: co może pomóc nowemu uczniowi? Jak my możemy się zachować, by poczuł się bezpiecznie i akceptowany? Oprzyj się o tekst Andrzeja Ledera.

(...) pierwszą potrzebą skrzywdzonych jest zadośćuczynienie. Dopóki zadośćuczynienie się nie dokona, wszystko inne jest nieważne. Ból trwa i zamyka wszystko inne. Potrzebę zadośćuczynienia zaś tworzą dwa fundamentalne pragnienia. Jedno to potrzeba uznania cierpienia przez innych. Uznania wyjątkowości ich cierpienia. To wiąże się z tym, że krzywda nie zna miary. Ci, którzy czują się skrzywdzeni, nie znoszą lekceważenia, umniejszania, porównywania. Również relatywizowania. To wszystko, w ich odczuciu, służy zakłamywaniu prawdy o absolutnym wymiarze ich krzywdy; jest szydzeniem z ich bólu.

Andrzej Leder „*Prześlona rewolucja. Ćwiczenie z logiki historycznej*”, Wydawnictwo Krytyki Politycznej 2014.

ZAŁĄCZNIK 5.

„Jacyś ludzie – nagromadzenie zaimków nieokreślonych w wierszu.”

- Podkreście w wierszu zaimki nieokreślone (np. jakaś, niektórymi, czyjeś, coś). Uzasadnijcie, w jaki sposób ich nagromadzenie wzmacnia emocjonalny przekaz wiersza.

Jacyś ludzie w ucieczce przed jakimiś ludźmi.
W jakimś kraju pod słońcem
i niektórymi chmurami.

Zostawiają za sobą jakieś swoje wszystko,
obsiane pola, jakieś kury, psy,
lusterka, w których właśnie przegląda się ogień.

Mają na plecach dzbanki i tobołki,
im bardziej puste, tym z dnia na dzień cięższe.

Odbywa się po cichu czyjeś ustawianie,
a w zgiełku czyjeś komuś chleba wydzieranie
i czyjeś martwym dzieckiem potrząsanie.

Przed nimi jakaś wciąż nie tędy droga,
nie ten, co trzeba most
nad rzeką dziwnie różową.
Dokoła jakieś strzały, raz bliżej, raz dalej,
w górze samolot trochę kołujący.

Przydałaby się jakaś niewidzialność,
jakaś bura kamiennosc,
a jeszcze lepiej niebytość
na pewien krótki czas albo i długi.

Coś jeszcze się wydarzy, tylko gdzie i co.
Ktoś wyjdzie im naprzeciw, tylko kiedy, kto,
w ilu postaciach i w jakich zamiarach.
Jeśli będzie miał wybór,
może nie zechce być wrogiem
i pozostawi ich przy jakimś życiu.

Wisława Szymborska „Jacyś ludzie”

[w:] Idem *Chwila*, Wydawnictwo Znak, Kraków 2002.

Ministerstwo Kultury
i Dziedzictwa Narodowego

Dofinansowano ze środków Ministra Kultury i Dziedzictwa
Narodowego pochodzących z Funduszu Promocji Kultury

Lekcja z EM

Wszelkie autorskie prawa majątkowe zastrzeżone dla Poznańskiej Fundacji
Artystycznej